

Śyāmasundara dāsa

(Bakaja Zoltán)

A Bhagavad-gítá tanítása

Lāl

Śyāmasundara dāsa

(Bakaja Zoltán)

A Bhagavad-gítá tanítása

*jaszja praszádád bhagavat-praszádó
jaszjápraszádán na gatih kutó 'pi
dhjájan sztuvamsz taszja jasasz tri-szandhjam
vandé guróh srí-csaranáravindam*

Lāl

Śyāmasundara dāsa

(Bakaja Zoltán)

A Bhagavad-gítá tanítása

Felelős Kiadó:

Kozák Mihály (Manorama dāsa)

www.lal.hu

www.krisna.hu

Lāl

© Lāl Kiadó, 2004

Krisna-völgy, 8699 Somogyvámos, Fő u. 38.

Tel.: (85) 340-130

Előszó

Több olyan könyvvvel találkoztam már, amelynek a bevezetésében a szerző arra kéri az olvasót, hogy próbálja meg féken tartani a kíváncsiságát és szépen sorjában, lap lap után, az elejétől a végéig olvassa a művet a megfelelő hatás elérése érdekében. Ez a munka nem az ilyen alkotások közé tartozik. Azoknak, akik a filozofikus elmélkedést részesítik előnyben, azt javaslom, hogy először az első fejezettel ismerkedjenek meg, azokat pedig, akik a mindennapok praktikus tetteiben érzik inkább otthon magukat, arra bátorítom, hogy az utolsó résszel kezdve, fordított sorrendben olvassák a három fejezetet.

A Bhagavad-gítá nem egy bizonyos kaszt vagy felekezet részére íródott. Az emberek minden rétege útmutatást kaphat belőle arra vonatkozólag, hogyan szabadulhat meg az élet elkerülhetetlen gyötrelmeitől, és érheti el a lelki élet tökéletes szintjét. Azokat az embereket, akiket inkább a dolgok elméleti alapja érdekel, a tudás segítségével vezeti el a tudatos cselekvés tökéletességéig, míg azokat, akik a tettek embereinek vallják magukat, a cselekvés tudatosításán át juttatja el a bölcsék életszemléletéhez. Éppen ezért úgy éreztem, hogy ha csak azt a tanulmányt jelentetném meg, amelyet most e könyv első fejezeteként olvashatnak, és amit eredetileg egy önálló írásnak szántam, csak fél munkát végeznék, mert az ilyen száraz szövegelemzés csak kevés ember figyelmét képes lekötni. Ezt megfontolván egy másik fejezetben részletesen bemutattam, hogy a Gítá végkövetkeztetését kimondó versben javasolt folyamat elemei hogyan jelennek meg az egész műben, majd miután ezt még mindig túlonúl teoretikusnak találtam, egy következő fejezetben a lehető legegyszerűbben leírtam, mit kell tennie annak, aki a műben javasolt bhakti-jóga gyakorlatait be akarja építeni mindennapi életébe. Aki ilyen tetteket végez, az később természetes módon vágyini kezd arra, hogy minél többet megtudjon elméleti háttérükről, azokat pedig, akik megismerik a Gítá építkezésének isteni harmóniáját, ez kétségkívül arra fogja inspirálni, hogy komolyan vegyék és beépítsék életükbe tanításait.

Śyāmasundara dāsa

2004. február 24.

Srí Purusottama Dásza Thákura megjelenési napja

Mit tanít a Bhagavad-gítá?

A Bhagavad-gítát, a „hindu Bibliát” széles körben ismerik a világon. Immár évszázadok óta nem csak a hinduk, de az európai értelmiség egy része is nagyra értékeli vélt vagy valós tanításait ... és itt meg is állhatunk. Vélt, vagy valós. Egy katolikus pappal folytatott diskurzusom során beszélgetőpartnerem így adott hangot véleményének: „A Bibliának több mint ezer féle magyarázata van. Nem lehet egyszerre mindegyik érvényes.” Mégis, az ezernyi magyarázat ezernyi felekezetet szült, melyek tanításai, gyakorlatai kisebb-nagyobb mértékben eltérnek egymástól.

Mi a helyzet a Bhagavad-gítával, mely a Biblia harmincháromezer versével ellentétben csak hétszáz strófából áll, s így jóval könnyebben átlátható? A kérdésfelvetésből könnyű kitalálni, hogy ez esetben is hasonló a helyzet. E tanulmányt mégsem a különféle hindu felekezeti csoportok tagjainak szánom elsősorban, hanem a nyugat filozofikus gondolkodású embereinek, akiknek szintén megvan a maguk sajátos Gítá értelmezése. A művet nyugati csodálói legtöbbször azért magasztalják, mert olyan toleráns a különböző vallások megközelítésekkel szemben. Ezt előszeretettel emlegetik fel a ma népszerű filozófia alátámasztására: mindenkinek megvan a maga útja, minden út ugyanoda vezet... A vallásfilozófusok vélekedése is hasonló. A. L. Hermann például így ír:

[A Bhagavad-gítában] a felszabadulás elérését célzó eszközök közül egyik sem jobb a másiknál. Inkább arról van szó, hogy egy adott módszer jobban illetve kevésbé felel-e meg az egyéni guna¹ szempontjából.

A torta habját pedig a különböző ezoterikus körök értelmezései alkotják, melyekkel saját, gyakran szinkretista nézetrendszerüket próbálják alátámasztani.

E tanulmány célja a nyilvánvaló félreértések és félreértelmezések korrigálása egy ősi indiai, Dzsaimini Muninak

¹ A gunák az anyagi energia különböző minőségei, amelyek az egyéni hajlamok kialakulásában játszanak szerepet.

tulajdonított szövegelemzési eljárás bemutatásával. Ezen eljárást Őszentsége Sríla Sivarama Swami Mahárádza ismerteti A Bhaktivedanta magyarázatok című könyvében, melynek témája szintén a Gítá helyes értelmezése, illetve Ő Isteni Kegyelme A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada kommentárjának elemzése. E könyvben terjedelmi és szerkesztési okokból a Dzsaimini-módszer csak röviden kerül kifejtésre, ugyanakkor alkalmazása igen mély benyomást tesz az emberre. Ezért vettem a bátorságot, hogy az előttem már egyszer bemutatott témában tollat ragadjak, és Sríla Sivarama Swami Mahárádza nyomdokait követve, bővebb referenciaanyaggal és a szöveg szerkezetét bemutató logikai érvekkel alátámasztva, nagyobb terjedelemben tárjam a nagyközönség elé. A szándékom annak megvilágítása, hogy a Bhagavad-gítá egy logikusan felépített, koherens alkotás, melyet elbeszélője, Srí Krisna, azzal a szándékkal adott át Ardzsunán keresztül az emberiségnek, hogy felhívja a figyelmet a *bhakti-jóga*, az Isten iránti odaadás és a Neki való meghódolás folyamatára, amely egyaránt megoldással szolgál Ardzsuna és mindenki más problémáira.

E bevezető után lássuk, Dzsaimini Muni milyen szempontokat adott meg egy védikus¹ szöveg elemzésére, amely által fény derül annak lényegi mondanivalójára. Az elemzés során figyelembe kell venni:

- 1–2. Milyen kapcsolat van a szöveg első és utolsó sora vagy egysége között, és ezek milyen közös pontokat hangsúlyoznak?
3. Mi az, ami a szövegben a leggyakrabban ismétlődik?
4. Mi az, amit a legtöbbször dicsőítenek (mennyeségileg)?
5. Mi az, aminek a fontosságát legjobban kiemeli a szöveg (minőségileg)?
6. Mi az, amit a szöveg egészének logikai felépítése bebizonyít?

Az alábbiakban a fent említett pontok alapján vizsgáljuk meg, mit is tanít a Bhagavad-gítá.

¹ Védikus alatt itt a Sríla Vjásza déva által írott, illetve az általa használt szerkesztési elvek szerint megalkotott irodalmat értem.

1–2.

Milyen kapcsolat van a szöveg első és utolsó sora vagy egysége között, és ezek milyen közös pontokat hangsúlyoznak?

Lássuk most a közel hétszáz strófából álló szanszkrit mű első és utolsó versét:

Dhritarástra így szólt: Óh, Szandzsaja, mit tettek fiaim és Pándu fiai, miután harcra vágyva összegyűltek a kuruksétrai zarándokhelyen? (1.1)

A Bhagavad-gítáról tudni kell, hogy – bár így is használják – nem egy önálló mű, hanem egy nagyobb alkotásnak, a Mahábhárata eposznak egy fejezete. E fejezet elejére egy testvérháború kibontakozásáig jutunk el a műben, melyben a kérdés, hogy ki uralkodik majd a világ fölött, a Pándava illetve a Kaurava fivérek közötti csatában fog eldőlni. Az Úr Krisna, a Gítá elbeszélője, barátja és tanítványa, Ardzsuna szekerét hajtja, s e bölcsességet közvetlenül a csata megkezdése előtt tárja föl neki, megvilágítván ezzel a helyes cselekvés útját. A vak Dhritarástra, Hasztinapura uralkodója, az ellentétes oldalon harcoló hercegek atyja, titkárától érdeklődik a harc kimeneteléről. A Gítá utolsó verse még a harc leírásának megkezdése előtt hangzik el, de máris fontos következtetésekhez jutunk általa.

Bárhol is legyen Krisna, minden misztika mestere, és Ardzsuna, a legkiválóbb íjász, ott biztos a gazdagság, a győzelem, a rendkívüli erő és az erény. Ez az én véleményem.(18.78)

Amellett, hogy e vers világosan megjövendöli a csata kimenetelét, a mi témánk, a Gítá mondanivalójának feltárása szempontjából is jelentőséggel bír, mert hangsúlyozza a tanító és a tanítvány kiválóságát. Ez egy fontos kérdés, amely mellett nem szabad elsiklanunk, ha helyes következtetésre akarunk jutni. Ahhoz, hogy valamely témában tudásra tehesünk szert, mind saját, mind oktatóink részéről szükséges, hogy bizonyos feltételeknek eleget tegyünk. Napjaink oktatásában is léteznek ilyen kitételek; az egyetemi előadónak felsőfokú végzettséggel kell rendelkeznie, a diáknak pedig

sikeres felvételi vizsgát kell tennie ahhoz, hogy a képzése megkezdődhessen.

A Bhagavad-gítá témája az abszolút tudás, elbeszélője pedig az abszolút forrás, Srí Krisna, Az Istenség Legfelsőbb Személyisége. Erről többek között a mű tizedik fejezetében olvashatunk:

Ardzsuna így szólt: Te vagy az Istenség Legfelsőbb Személyisége, a legvégső hajlék, a legtisztább, az Abszolút Igazság. Te vagy az örök, transzcendentális és eredeti személy, a megszületetlen, a leghatalmasabb. Nárada, Aszita, Dévala és Vjasza, valamint minden más nagy bölcs megerősíti ezt az igazságot Rólad, és most Te Magad is ezt mondod nekem. (10.12)

A mű eredeti befogadójáról, Ardzsunáról, valamint arról a folyamatról, ahogy e tudáshoz hozzájutunk, a következőket mondja az Úr Krisna:

Az Istenség Személyisége, az Úr Srí Krisna így szólt: A jóga e maradandó tudományát én tanítottam a napistennek, Vivasvánnak, aki később Manut, az emberiség atyját, Manu pedig Ikshvákut oktatta erről. E legfelsőbb tudomány ily módon, a tanítványi láncon keresztül szállt alá, s a szent királyok így értették meg azt. Idővel azonban megszakadt e lánc, ezért tűnik az eredeti tudomány elveszettnek. A Legfelsőbbel való kapcsolat ugyanezen ősi tudományát azért mondom el ma neked, mert a *bhaktám*² és a barátom vagy, s e tudomány transzcendentális rejtélyét szintén emiatt értheted meg. (4.1–3)

Az Istenség Legfelsőbb Személyisége így szólt: Kedves Ardzsunám, mivel te sohasem irigykedsz Rám, átadom neked ezt a legtitkosabb bölcséletet és megértést, melyet megismerve megszabadulsz az anyagi lét gyötrelmeitől. (9.1)

E sorokból megérthetjük, hogy e tudás akkor is a miénk lehet, ha nincs módunk arra, hogy személyesen Istentől tanuljunk, mert Ő létrehozott egy tanítványi láncolatot, amelyen keresztül e bölcsesség nemzedékről nemzedékre alászáll. Azt is megtudjuk, hogy a láncolat

² A *bhakta* szó jelentése: hívő.

nem mechanikus: tagjainak megfelelő képzettséggel kell rendelkezniük ahhoz, hogy ne törjön meg. E képzettségre úgy tehet szert valaki, hogy az Úr *bhaktájává* (hívévé) válik. Ez az érdeklődés kezdeti stádiumában annyit jelent, hogy az ember barátsággal viseltetik a témával kapcsolatban, azaz nem ellenséges azzal szemben. Ha valaki valamilyen prekoncepcióval közelíti meg a könyvet, és eleve szilárd meggyőződése, hogy Isten nem létezik, vagy az a véleménye, hogy Srí Krisna csupán egy közönséges halandó – ezt értem ellenségesség alatt –, akkor a Gítá tanulmányozásától nem sok hasznot várhat. Krisna megtiltja az ilyen emberek oktatását:

Ezt a meghitt tudást soha nem szabad átadni azoknak, akik nem önfegyelmезettek, nem odaadók, nem végeznek odaadó szolgálatot, vagy irigyek Rám. (18. 67)

Láthatjuk, hogy az Úr az irigységet két módon is megemlíti. Ardzsunát elfogadta tanítványául, mert ő nem irigy Rá, ugyanakkor megtiltja neki, hogy amit hallott, azt irigy embereknek adja át.

További utasításokat is kapunk a téma oktatásával és tanulmányozásával kapcsolatban:

Aki ezt a legnagyobb titkot a *bhaktáknak* elmagyarázza, az kétségtelenül eljut a tiszta odaadó szolgálatig, s végül visszatér Hozzá. Nincs, és nem is lesz soha nála kedvesebb szolgám ezen a világon. Kijelentem, hogy aki tanulmányozza ezt a szent párbeszédet, az az értelmével imád Engem. Aki pedig hittel és irigység nélkül hallgatja, az megszabadul a bűnös visszahatásoktól, s eljut a jámborok lakta áldott bolygókra. (18. 68–71)

A Bhagavad-gítá tehát háromféle alternatívát kínál azzal kapcsolatban, hogy milyen eredményre juthatunk a könyv tanulmányozásával. A *bhakták* e tudás segítségével visszatérhetnek Istenhez, a jámbor emberek elérhetik a mennyei bolygókat, az irigyeknek pedig semmi hasznuk nem származik a hallottakból.

Mindezekre azért hívtam fel a figyelmet, mert ez feltárja a bevezetőben említett probléma gyökerét. Hogyan jöhetnek létre az egymással homlokegyenest ellenkező nézetek a Bhagavad-gítá tanítását illetően? A válasz kézenfekvő. Ha nem követjük a könyv

előírásait, nem kaphatjuk meg az eredményt, melyet a rendeltetésszerű használat nyújt. A Gítá megoldást kínál Ardzsuna problémájára, melyet Srí Krisna a szív gyengeségének nevez (2.3). A patikában vásárolt gyógyszerekhez hasonlóan a szív gyengeségének ezen orvosságát is a mellékelt leírásban felsorolt szempontok szerint lehet csak alkalmazni, ellenkező esetben a gyógyszer méreggá válhat.

Térjünk most vissza az első és az utolsó vers összevetéséhez. Láthatjuk, hogy ezek a történelmi keretet alkotják, és a mű mondanivalójáról csak közvetett képet adnak. A Gítá egy párbeszéd, amely Ardzsuna problémafelvetését, kérdéseit, valamint ezek Srí Krisna által javasolt megoldását tartalmazza. Ha a tartalom érdekel bennünket, akkor azt kell megvizsgálnunk, mi az Úr tanításának első és utolsó pontja.

Miután Ardzsuna meghódol Krisnának, megkapja az Úr első utasítását:

*asócsjám anvasócsas tvam pragjá-vádáms csa bhásaszé
gatászún agatászúms csa nánusócsanti panditáh*

Az Istenség Legfelsőbb Személyisége így szólt: Művelt beszéded mellett olyasmit gyászolsz, amiért nem érdemes bánkódni. A bölcsek nem keseregnek sem az élő, sem a halott felett. (2.11)

Ardzsunának ahhoz, hogy megszabaduljon a problémájától, a fölösleges bánkódástól és aggodalomtól, melyre az *asócsjám, anvasócsas és anusócsati* szavak utalnak, *panditává*, bölcsé kell válnia. Ezt hasonlítsuk most össze az utolsó instrukcióval, melyet a mű végén ad neki az Úr:

*szarva-dharmán paritjadzsja mám ékam saranam vradzsza
aham tvám szarva-pápébhjó móksajisjámi má sucsah*

Add fel a vallás minden változatát, s hódolj meg egyedül Énelőttem! Én megszabadítalak minden bűnös visszahatástól, ne félj! (18.66)

Itt újra azzal az utasítással találkozunk melyet a második fejezetből már ismerünk: *má sucsah* – ne félj! E helyen azonban Srí Krisna már közvetlenül is megemlíti azt a bölcsességet, melynek révén ez lehetővé válik. Ez nem más, mint a *saranágati*, az Úr előtti kizárólagos

meghódolás, amely a *bhakti-jóga*³ része. A második fejezet áttételesen a durva (*gata*) és finom (*aszúin*) testeken túli tudásként írta le a *saranágitit*, a lélek meghódolását, azét a lélekét, amely a harmadik fejezet leírása szerint (3.42) magasabb rendű a *karma*⁴ tevékenységei által lefoglalt durva-, illetve a *gjána*⁵ folyamatában hangsúlyos szerepet kapó finom testeknél. A *saranágati* ugyanakkor foglalkoztatja mind a durva, mind a finom testeket, amiből kitűnik, hogy a könyvben említett *karma* és a *gjána* folyamatai egy nagyobb egész részei.

3.

Mi az, ami a szövegben a leggyakrabban ismétlődik?

Srīla Sivarama Swami így ír:

A Gítában számos olyan dolog van, ami időről időre visszatér. A számszerű adatok azonban azt mutatják, hogy semmi sem ismétlődik olyan gyakorisággal, mint a *bhakti* szó. Míg az odaadó szolgálat minden fejezetben előfordul, más folyamatok – mint a *karma* vagy a *gjána* – csak azokban a fejezetekben szerepelnek, amelyek kifejezetten ezekre vonatkoznak. Előfordulásuk száma pedig még együttesen is kevesebb, mint a *bhakti*é.

Az alábbiak olyan versek az egyes fejezetekből, amelyek az odaadást javasolják:

2.61, 3.30, 4.10, 5.29, 6.47, 7.17, 8.14, 9.34, 10.9, 11.54, 12.20, 13.19, 14.26, 15.19, 16.5, 17.28, 18.65.

Mindez azt jelzi, hogy az Úr az odaadó szolgálatról beszél a legtöbbet, amit az állandó ismétlés is alátámaszt. A fenti lista közel sem teljes. A felsorolt versek legtöbbje közvetlenül utal a *bhaktira*, de számos más vers is van, ami valamilyen *bhaktival* kapcsolatos tevékenységre utal, vagy közvetett módon beszél a *bhaktiról*.

³ A *bhakti jóga* Isten szeretetteljes szolgálata.

⁴ Gyümölcsöző tettek.

⁵ Filozófiai megismerés.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy az egyetlen vers, amely a műben majdnem teljesen azonosan ismétlődik, szintén arra utasítja Ardzsunát, hogy legyen Srí Krisna *bhaktája*.⁶

man-maná bhava mad-bhaktó mad-jádzsí mám namaszkuru
mám évaisjaszi juktvaivam átmánam mat-parájanah

mat-manáh–gondolj mindig Rám; *bhava*–legyél; *mat*–Enyém; *bhaktah–bhakta*; *mat*–Enyém; *jádzsí*–imádó; *mám*–Nekem; *namaszkuru*–ajánld hódolatodat; *mám*–Nekem; *éva*–teljesen; *ésjaszi*–el fogsz jönni; *juktvá*–elmélyülve; *évam*–így; *átmánam*–lelked; *mat-parájanah*–Nekem átadva.

Gondolj mindig Rám, légy a *bhaktám*, ajánld hódolatodat Nekem, és imádj Engem! Ha teljesen elmélyülsz Bennem, biztosan eljutsz Hozzám. (9.34)

E vers így jelenik meg a tizennyolcadik fejezet végén:

man-maná bhava mad-bhaktó mad-jádzsí mám namaszkuru
mám évaisjaszi szatjam té pratidzsáné prijó 'szi mé

mat-manáh–Rám gondolva; *bhava*–legyél; *mat-bhaktah*–az Én *bhaktám*; *mat-jádzsí*–az Én imádóm; *mám*–Nekem; *namaszkuru*–ajánld fel hódolatodat; *mám*–Nekem; *éva*–bizonyára; *ésjaszi*–jönni fogsz; *szatjam*–igazán; *té*–neked; *pratidzsáné*–megígérem; *prijah*–kedves; *aszi*–vagy; *mé*–Nekem.

Gondolj mindig Rám, légy az Én hívem! Imádj Engem, és ajánld tiszteletedet Elöttem, s így kétségtelenül el fogsz jutni Hozzám! Ezt megígérem neked, mert nagyon kedves barátom vagy. (18.65)

Láthatjuk, hogy e versek azon része, amely a tulajdonképpeni utasítást és a követéséből fakadó eredmény leírását tartalmazza, teljesen megegyezik. „Gondolj mindig Rám, légy az Én hívem, imádj Engem és ajánld hódolatod előttem!” Egyetlen más helyen sem fordul elő a műben két vers ilyen mérvű azonossága. E két *slókanak* a

⁶ Mivel Sríla Prabhupada a magyar kiadás alapjául szolgáló angol fordításában a két vers azonos sorait kis eltéréssel fordítja, a világosabb megértés kedvéért itt a versek általa megadott szavankénti fordítását is közöljük.

könyvben elfoglalt helye ugyancsak kiemelkedő fontosságú, ezzel azonban majd később, a hatodik részben fogunk foglalkozni.

Oktatása folyamán Srí Krisna többször is értésére adja Ardzsunának, ki áll a szívéhez legközelebb a különböző folyamatokat gyakorlók közül. A következő versekben a *mé prijah* – „kedves Nekem” kifejezés ismétlődik: 12.14, 12.15, 12.16, 12.17, 12.19. E versek a *bhakták* tulajdonságait ecsetelik, miközben az Úr kifejezi hozzájuk fűződő ragaszkodását. Krisna Ardzsunát személyesen is biztosítja szeretetéről: *pratidzsáné prijó szi mé* – „Ezt megígérem neked, mert nagyon kedves vagy számomra”. Nem egyszerűen csak arról van szó, hogy Srí Krisna kedvét leli a *bhaktáiban*, de a kilencedik fejezet tanúsága szerint más folyamatok végzői egyáltalán nem képesek megérinteni a szívét, így velük semleges marad, míg a *bhaktákkal* bensőséges viszonyban áll (9.29). E verseken kívül az Úr csak egyetlen helyen fejezi ki a *prijah* szóval a ragaszkodását valaki iránt, a hetedik fejezet tizenhetedik versében, ahol azt tárja fel, hogy azok közül, akik valamilyen anyagi motivációtól hajtva az odaadó szolgálatba kezdenek, az a *gjání*⁷ a legkedvesebb neki, aki eljutott az *ékánta bhakti*, a kizárólagos odaadó szolgálat szintjére.

4.

Mi az, amit a legtöbbször dicsőítenek?

Srila Sivarama Swami így ír:

Dicsőíteni annyit jelent, hogy egy dolgot kivételesen nagyra becsülünk. A Gítát végiglapozva ilyen verseket találunk:

*bhaktó szi mé*⁸(4.3)

*na mé bhaktah pranasjati*⁹(9.31)

⁷ A *gjána jóga* gyakorlója.

⁸ *sza évájam mayá té 'dja jogah proktah purátanam*
bhaktó 'szi mé szakhá cséti rahaszjam hj étad uttamam

A Legfelsőbbel való kapcsolat ugyanezen ősi tudományát azért mondom el ma neked, mert a *bhaktám* és a barátom vagy, s e tudomány transzcendentális rejtélyét szintén emiatt értheted meg.

*bhaktjá tv ananjája sakja*¹⁰(11.54)

*bhaktjá mám abhidzsánáti*¹¹ (18.55)

Kizárólag az odaadó szolgálatot magasztalják mint az egyetlen eszközt, melynek révén megismerhetjük, láthatjuk és elégedetté tehetjük Krisnát. A többi dolgot – a *karmát*, a *gjánát* és a *jógát*¹² – a Gítá a *bhakti*hoz vezető lépcsőfokokként mutatja be. Ezeket mindig egymással összevetve tárgyalja a mű, nem pedig kizárólagos helyzetűként, mint ahogy azt a *bhakti* esetében teszi. Nyilvánvaló, hogy az Úr Krisna sokkal inkább dicsőíti a *bhaktit*, mint bármelyik más folyamatot.

5.

Mi az, aminek a fontosságát legjobban kiemeli a szöveg?

A Bhagavad-gítában a különböző jóga-folyamatokról és tudástípusokról van szó. A mű ezeket többször is összehasonlítja, s így megállapítja az odaadó szolgálat felsőbbrendűségét. A hatodik fejezet végén a következőket olvashatjuk:

<i>tapaszvibho 'dhikó jógí</i>	<i>gjánibhjó 'pi mató 'dhikah</i>
<i>karmibhjas csádhikó jógí</i>	<i>taszmád jógí bhavárdzsuna</i>

A *jógí* jobb az aszkétánál, az empirikus filozófusnál és a tettei gyümölcseire törekvőnél is. Óh, Ardzsuna, légy hát *jógí* minden körülmények között!

⁹*kauntéja pratidzsáníhi na mé bhaktah pranasjati*

Óh, Kuntí fia, hirdesd bátran: az Én hívem nem vész el soha!

¹⁰*bhaktjá tv ananjája sakja aham évam-vidho 'rdzsuna*

gjátum drastum csa tattvéna pravéstum csa parantapa

Kedves Ardzsunám, Engem csakis az osztatlan odaadó szolgálat révén lehet igazán megérteni úgy, ahogyan előtted állok, s így lehet közvetlenül meglátni Engem. Csak ily módon tudsz behatolni a Rólam szóló tudás misztériumába.

¹¹*bhaktjá mám abhidzsánáti jáván jas császmi tattvatah*

tato mám tattvato gjátvá visaté tad-anantaram

Engem, az Istenség Legfelsőbb Személyiségét, egyedül az odaadó szolgálat által lehet igazán megérteni. Ha valaki az ilyen odaadás révén tudatát teljesen Bennem merítette el, beléphet Isten birodalmába.

¹² Vagyis a cselekvés, a spekuláció és a meditáció útját.

jóginám api szarvésám mad-gaténántar-átmaná
sraddháván bhadzsjáté jó mám sza mé juktatamó matah

Aki nagy hittel mindig Bennem lakozik, magában Énrám gondol, s transzcendentális szerető szolgálatot végez Nekem, az a legmeghittebben egyesül Velem a jógában, s minden jógi közül ő a legkiválóbb. Ez az Én véleményem. (6.46-47)

E versek a hittel végzett odaadó szolgálatot (*sraddháván bhadzsana*) ítélik az addig említett folyamatok legkiválóbbikának.

A tizenkettedik fejezet elején Ardzsuna az Abszolút Igazság személytelen és személyes felfogása közötti különbségről kérdez. Krisna az Ő személyes formájához vonzódó *bhaktákat* részesíti előnyben a *gjánikkal* és a *jógikkal* szemben, akik általában csak az Abszolút személytelen aspektusát képesek felfogni.

Ardzsuna így kérdezett: Kik tekinthetők tökéletesebbnek: akik mindig megfelelően imádnak Téged az odaadó szolgálatban, vagy akik a személytelen Brahmant, a megnyilvánulatlan imádják?

Az Istenség Legfelsőbb Személyisége így szólt: Akik elméjüket személyes formámra rögzítik, s mindig nagy, transzcendentális hittel imádnak Engem, azokat a legtökéletesebbnek tekintem Én. (12.1-2)

Később az is kiderül, hogy amíg a személytelen formán meditálók útja hosszú és nehézségekkel teli, addig a tiszta *bhakti* követői nagyon hamar sikerrel járnak.

Rendkívül nehéz előrehaladniuk azoknak, akiknek elméje a Legfelsőbb megnyilvánulatlan, személytelen aspektusához vonzódik. Ezen az úton mindig nagyon fáradságos az előrejutás a megtestesült lények számára. (12.5)

Óh, Prithá fia! Gyorsan kimentem a születés és halál óceánjából azt, aki minden tettét Nekem felajánlva Engem imád, eltérés nélkül átadja magát Nekem, odaadó szolgálatban él, és elméjét Rám szögezve mindig Rajtam meditál. (12.19)

A nyolcadik versben Krisna azt az utasítást adja Ardzsunának, hogy gyakorolja a spontán odaadó szolgálatot, elméjét mindig Rá rögzítve. Amennyiben Ardzsuna ezt nem tudná követni, a szabályozott szolgálatot ajánlja, a többi folyamat csak e kettő után következik a rangsorban.

Elmédet szögezd Rám, az Istenség Legfelsőbb Személyiségére, és értelmeket teljes mértékben merítsd el Bennem, így kétségtelen, hogy mindig Bennem fogsz élni. Kedves Ardzsunám, gazdagság meghódítója, ha képtelen vagy elmédet eltérés nélkül Rám függeszteni, akkor kövesd a *bhakti-jóga* szabályozó elveit. Ily módon ébreszd fel magadban a vágyat, hogy elérj Engem! Ha nem tudod követni a *bhakti-jóga* szabályait, akkor próbálj meg csak Nekem dolgozni! Ha Értem cselekszel, eléred majd a tökéletes szintet. Ha azonban képtelen vagy tudatodat Rám irányítva dolgozni, akkor próbálj lemondani tetteid minden gyümölcseről, s állapodj meg az önvalóban! Ha ezt sem tudod megtenni, akkor fogj a tudás művelésébe! A meditáció azonban jobb a tudásnál, a meditációnál pedig a munka gyümölcseiről való lemondás, mert az ilyen lemondás hatására az ember elméjét béke árasztja el. (12.8–12)

A tizennyolcadik fejezet negyvenhetedik versében azt olvashatjuk, hogy az ember a természetének megfelelő szabályok által irányított tettekkel megszabadulhat a bűntől. A negyvenkilencedik vers elmondja, hogyan szabadulhat meg az ember a tettek visszahatásától a *szannjásza* elfogadása által, az ezt követő versek pedig azt magyarázzák el, hogy a *dhjána-jóga* gyakorlásába merülve hogyan érhető el a *brahma-bhúta* szint.¹³ Az ötvennegyedik versből megérthetjük, hogy a tiszta odaadó szolgálat ezen a *brahma-bhúta* szinten kezdődik el, amiből nyilvánvaló, hogy magasabbrendű az eddig említett folyamatoknál. A hetedik fejezet hetedik verse már megmagyarázta, hogy az Abszolút Igazság legfelsőbb formája a kétkarú¹⁴ Krisna (*mattah parataram nánjat*), a tizennyolcadik fejezet következő, ötvenötödik verse pedig azt fogja bebizonyítani, hogy Ő csak az odaadó szolgálat végzése által ismerhető meg.

¹³ Az anyagi szennyeződésektől mentes tudatállapot szintje.

¹⁴ Srí Krisnának eredeti formájában két karja van, míg némely kiterjedése négy, nyolc, vagy akár több karral is rendelkezhet.

Engem, az Istenség Legfelsőbb Személyiségét egyedül az odaadó szolgálat által lehet igazán megérteni. Ha valaki az ilyen odaadás révén tudatát teljesen Bennem merítette el, beléphet Isten birodalmába.

E fejlődési folyamat végére és az egész Gítára a fejezet 64–66. versei teszik fel a pontot, melyek összefoglalják a mű mondanivalóját, ahol az odaadó szolgálat a tudás e könyvben ismertetett folyamatai között a legbensőségesebbként van leírva. Itt Krisna nyíltan azt tanácsolja Ardzsunának, hogy minden más folyamatot félretéve hódoljon meg neki.

Add fel a vallás minden változatát, s hódolj meg egyedül Énelöttem!
Én megszabadítalak minden bűnös visszahatástól, ne félj!(18.66)

A tizedik és a tizenegyedik fejezetből megismerhettük az Abszolút Igazság különböző megnyilvánulásait. Krisna először mindenben jelenlévő aspektusát, majd az univerzális formáját mutatja meg Ardzsunának, ezt követően pedig négykarú, Nárájana alakját. Végezetül, amikor újra a kétkarú Krisnaként áll előtte, így szól:

Kedves Ardzsunám! Azt az alakomat, melyet most látsz, nagyon nehéz megpillantani. Még a félistenek is állandóan az alkalmat keresik, hogy megláthassák ezt az oly kedves formát. Amit most transzcendentális szemmeddel látsz, azt nem lehet megérteni sem a Védák tanulmányozásával, sem komoly vezeklések révén, sem adományozással, sem imádatlalt. Az efféle folyamatok segítségével nem lehet Engem igaz valómban megpillantani. Kedves Ardzsunám, Engem csakis az osztatlan odaadó szolgálat révén lehet igazán megérteni úgy, ahogyan előtted állok, s így lehet közvetlenül meglátni Engem. Csak ily módon tudsz behatolni a Rólam szóló tudás misztériumába. (11.52–54)

A tizenötödik fejezetből megtudhatjuk, hogy a Védákban lefektetett tudás célja Krisna megismerése (*vedais csa szarvair aham éva védjő*) (15.15), s ha Őt csak az odaadó szolgálat által lehet igazán megérteni, abból az következik, hogy a *bhakti-jőgán* kívül minden más folyamat, csupán részeredményt ad a Védák végső céljának elérésében. A tizenötödik fejezet egy későbbi verse szintén a tökéletes tudáshoz vezető útként írja le a *bhaktit*:

Óh, Bharata fia! Legyen az bárki, mindentudóként kell ismerni, ha kétség nélkül tudja Rólam, hogy Én vagyok az Istenség Legfelsőbb Személyisége, s ezért teljesen átadja magát odaadó szolgálatomnak. (15.19)

A tizenkettedik és a tizennyolcadik fejezet fent említett verseiből ugyanakkor az is kitűnik, hogy a *bhaktin* kívül ajánlott folyamatok mindegyikének célja, hogy gyakorlójuk fokozatosan elérje az Isten iránti odaadást, a *bhaktit*, a *bhakti-jógában*. Ez az értelme Krisna korábban tett többszöri kijelentésének: „Mindenki, minden tekintetben az Én utamat járja” (*mama vartmánúvartanté manusjáh párttha sarvasah*) (3.23, 4.11).

A hetedik fejezet tizenkilencedik verse ugyancsak azt bizonyítja, hogy a *gjána* folyamata a *bhakti* elérésében nyeri el a tökéletességet:

*bahúnám dzsanmanám anté gjánaván mám prapadjáté
vásudévalh szarvam iti sza mahátmá szu-durlabhah*

Sok-sok születés és halál után az igazi tudást elsajátító ember átadja magát Nekem, mert tudja, hogy Én vagyok minden ok oka, és Rajtam kívül nem létezik semmi. Az ilyen nagy lélek bizony ritka.

A kilencedik fejezet huszonkilencedik versében Krisna arról beszél, hogy e világ egyik élőlénye sem kedvesebb neki a másiknál (*prijah*) – kivéve a *bhaktáit*, ahogy erre már a tizenkettedik fejezet kapcsán fentebb is hivatkoztunk.

Én senkire sem irigykedem, és olyan sincs, akivel szemben elfogult lennék – mindenkivel egyenlően bánok. De aki odaadással szolgál Engem, az a barátom, Bennem van, s Én is a barátja vagyok.

Az, hogy az Úrnak nincsenek ilyen érzelmei a *karmikkal*, *gjánikkal* vagy a *jógikkal* kapcsolatban, szintén az odaadó szolgálat felsőbbrendűségét emeli ki.

Eddig csak arról beszéltünk, hogyan viszonyul a Gítában a *bhakti* az „önmegvalósítás” más folyamataihoz. Érdekes azonban néhány szót szentelni egy másik témának is, nevezetesen a

politeizmus és a monoteizmus kérdésének. A hinduizmus politeista világszemléletként él jelenkorunk emberének tudatában, és ha valaki innen, Európából követi az indiai vallásgyakorlatot, e kép reálisnak tűnik. Nézzük azonban, mit mond a Bhagavad-gítá, az egyik legfontosabb „hindu” szentírás e témáról. Krisna a következőket jelenti ki:

Nincs igazság, ami magasabb rendű lenne Nálam! Minden Rajtam nyugszik, mint gyöngysor a fonálon. (7.7)

Akiket az anyagi vágyak megfosztottak értelmüktől, meghódolnak a félistenek¹⁵ előtt, és követik a saját természetük szerint kiszabott imádat szabályokat. Felsőléleként mindenki szívében ott lakozom. Amint valaki egy félistent kíván imádni, Én megszilárdítom hitét, hogy átadhassa magát annak az istenségnek. Ilyen hittel megáldva egy bizonyos félisten imádatára törekszik, s vágyai teljesülnek. Valójában azonban egyedül Én vagyok az, aki ezeket az áldásokat adja. A csekély értelmű emberek a félisteneket imádják, ám ennek gyümölcsei korlátozottak és mulandók. A félistenek imádói a félistenek bolygóira kerülnek, *bhaktáim* azonban végül az Én legfelsőbb bolygómra jutnak. (7.20–23)

Akik más istenek hívei, s őket imádják nagy hittel, azok valójában egyedül Engem imádnak, ám a rossz úton járnak. (9.23)

A félisteneket imádók a félistenek között fognak újraszületni, az ósatyák imádói az ósatyákhoz jutnak; akik a szellemeket és kísérteteket imádják, azok közülük születnek, s akik Engem imádnak, azok Velem fognak élni. (9.25)

Sem a félistenek serege, sem a kiváló szentek nem ismerik származásomat és fenségemet, mert Én vagyok mindnyájuk eredete, minden tekintetben. Aki nincs illúzióban, aki Engem megszületetlennek, kezdet nélkülinek és az összes világ Legfelsőbb Urának ismer – egyedül ő mentes minden bűntől. Aki igazán ismeri e fenségemet és misztikus hatalmam, az tiszta odaadó szolgálatba fog – ehhez semmi kétség sem fér. Én vagyok az eredete a lelki és az anyagi

¹⁵ A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada általam használt fordításában a szanszkrit *déva* szó megfelelőjeként a „demigod” kifejezést használja, amelyet „félisten”-ként fordítunk magyarra, megkülönböztetve a *dévákat* a szövegben az *ádi-déva* (eredeti Istenség) és *déva-déva* (istenek Istene) kifejezésekkel illetett Krisnától.

világnak, minden Belőlem árad. A bölcsek, akik tudva tudják ezt, odaadón szolgálnak és teljes szívből imádnak Engem. (10.2–8)

Krisna kivételes helyzetét Ardzsuna így erősíti meg:

Bizony, egyedül csak Te ismered Magad belső energiád által, óh, Legfelsőbb Személy, mindenek eredete, minden lény Ura, istenek Istene, világegyetem Ura! (10.15)

Ardzsuna így szól: Óh, érzek Ura! Neved hallatán öröm tölti el a világot, s mindenki vonzódni kezd Hozzád. A tökéletessé vált lények tiszteletteljes hódolatukat ajánlják, ám a démonok félelmükben minden irányba menekülnek. Mindez így van rendjén. Óh, leghatalmasabb, ki még Brahmánál is hatalmasabb vagy, Te vagy az eredeti teremtető! Miért ne ajánlják hát tiszteletteljes hódolatukat Neked? Óh, határtalan, istenek Istene, univerzum menedéke! Te vagy a legyőzhetetlen forrás, minden ok oka, aki transzcendentális ehhez az anyagi megnyilvánuláshoz képest. Te vagy az eredeti Istenség Személyisége, a legőszibb, a megnyilvánult kozmikus világ végső szentélye. Tudsz mindent, s Te vagy mindaz, amit meg kell ismerni. Te vagy a legfelsőbb menedék, s felette állsz az anyagi kötőerőknek. Óh, határtalan forma, Te hatod át ezt az egész kozmikus megnyilvánulást! (11.36–38)

A bevezetőben már idéztük Ardzsuna imáját:

Te vagy az Istenség Legfelsőbb Személyisége, a legvégső hajlék, a legtisztább, az Abszolút Igazság. Te vagy az örök, transzcendentális és eredeti személy, a megszületetlen, a leghatalmasabb. Nárada, Aszita, Dévala és Vjasza, valamint minden más nagy bölcs megerősíti ezt az igazságot Rólad, és most Te Magad is ezt mondod nekem. (10.12–13)

Ebből az idézetből az is kiderül, hogy azok a vallási kérdésekben elismert, köztisztelőben álló tekintélyek, akiket Ardzsuna itt felsorol és akik más védikus szentírásokban is szerepelnek, illetve említés esik róluk, szintén a legfelsőbb, Abszolút Igazságként ismerik el Krisnát, nem pedig csupán egynek a hindu panteon istenségei közül.

6.

Mi az, amit a szöveg egészének logikai felépítése bebizonyít?

Őszentsége Sivarama Swami Mahárádza egy rövid összefoglalót ad arról az egységes, logikai gondolatmenetről, melyet az Úr Krisna épít fel a Gítá fejezetein keresztül. Az alábbiakban ezt közöljük:

1. Ardzsuna dilemmába került, amit az anyagi dolgokhoz való ragaszkodása okoz. Egyedül az Úr Krisna képes – a Gítában elmondottak segítségével – megoldani a problémáját.
2. Mindannyian lelki lények vagyunk. Azáltal, hogy transzcendentális tudás birtokában cselekszünk, elérhetjük a legfelsőbbet.
3. Az ilyen cselekvés lényege a tudás és a ragaszkodásnélküliség.
4. A tudás azt jelenti, hogy az ember ismeri Krisna születését, tetteit, és tudatában van annak, hogy Ő nem a tettek gyümölcseiért cselekszik.
5. Ennek a tudásnak birtokában cselekedve az ember felismeri az Úr Paramátámá-aspektusát.
6. Ez az *astánga-jógán* keresztül is megvalósítható, de minden *jóga*-gyakorló közül a *bhakti-jógi* a legkiválóbb.
7. Az Úr Krisnáról mint Felsőlélekről szóló tudás az Istenség Legfelsőbb Személyiségének ismeretéhez vezet, ami fokozatosan istenszeretetté fejlődik.
8. E szeretet lehetővé teszi, hogy az ember a halál pillanatában Rá emlékezve eljusson a lelki világba.
9. Az Úr dicsőségét tiszta odaadással hallgatva az ember tökéletesen felszabadult lélekke válik.
10. A bölcsék tekintélyére hivatkozva Ardzsuna megérti Krisna legfelsőbb helyzetét. Az Úr felfedi mindenben jelenlévő aspektusát.

A többi fejezet Krisna legfelsőbb helyzetét emeli ki.

11. Ő az univerzális forma;
12. az odaadás tárgya, az életben elérhető legmagasabb cél;
13. a Felsőlélek, aki mindig transzcendentális helyzetben van;
14. a természet kötőerőinek irányítója;
15. az imádat legfelsőbb tárgya, ahogy azt a Védák is megéneklék;
16. Ő az, akit a *bhakták* elfogadnak, a démonok pedig elutasítanak;
17. akit a kevésbé intelligensek a természet kötőerői szerint imádnak;

18. aki azonban az Előtte meghódolt *bhakták* számára az egyetlen vigasz és menedék.

A fenti logikai gondolatmenet többszörösen is megerősített konklúziója [a *bhakti-jóga*]¹⁶, az odaadó szolgálat.

Mint azt korábban ígértem, vessünk most egy pillantást a Gítá építkezésére. A Bhagavad-gítá három fő szerkezeti egységre oszlik. Az első hat fejezet fő témája a *karma* (a tettek, cselekedetek), a középső féltucat a *bhaktival* foglalkozik a legrészletesebben, míg a művet lezáró fejezetek a *gjánát*, a transzcendentális tudást bontják ki aprólékosan.

Nézzük, milyen eredményre jutunk, ha megvizsgáljuk e három egységet az első és az utolsó vers elemzésének fentebb már alkalmazott módszerével:

Mint azt korábban kifejtettük, Krisna a második fejezet tizenegyedik versében kezdi meg Ardzsuna gyakorlati oktatását. Itt azt javasolja neki, váljon bölcsé, így megszabadulhat a bánatától. A szerkezeti egységet záró hatodik fejezet utolsó verseiben rávilágít arra, hogy a bölcsök közül a *jógik* a legkiválóbbak, a *bhakti-jógí* pedig még közülük is kiemelkedik.

A második nagy egység első versében Krisna így szól:

Halld most, óh, Prithá fia, hogyan ismerhetsz meg Engem teljesen, kétségektől mentesen, ha tudatodat Bennem elmerítve, elmédet Rám szögezve gyakorlod a *jógát*! (7.1)

A tizenkettedik fejezetet lezáró vers tanúsága szerint az ilyen szintű tudás megszerzéséhez a vallás azon örök folyamata által juthatunk el, melyet az Úrnak oly kedves *bhakták* gyakorolnak. A versben szereplő *amrita* szó különösen fontos. Rávilágít arra, hogy az odaadó szolgálat más folyamatokkal ellentétben örökkévaló. Ennek oka, ahogy fentebb említettük, az, hogy ez a lélek tevékenysége. A lélek feltételekhez kötött állapotában az anyagi test bevonásával is gyakorolható, de végzése azután is folytatódik, miután az anyagi test megsemmisül.¹⁷ A

¹⁶ A szerző betoldása.

¹⁷ Ez az egyik oka annak, amiért a második fejezet tizenegyedik versében Krisna azt mondja Ardzsunának, hogy a bölcséket nem befolyásolja a halandó test. Annak

Gítában említett többi folyamat ezzel szemben többé-kevésbé az anyagi testhez kötődik, így függ annak létezésétől. Mivel e folyamatok szigorú előírásokat tartalmaznak a durva- és a finomfizikai test kondíciójára vonatkozólag, alkalmazásukat a hely, az idő és a személyek állapota erősen korlátozza. Az odaadó szolgálat ezzel szemben mindig, mindenhol, mindenki számára gyakorolható. Az *amrita* kifejezés másik jelentéséből (nektár) azt is megérthetjük, hogy ebből a folyamatból gyakorlói valódi élvezetet meríthetnek, míg azoknak, akik más utakat járnak, sok szenvedésen és nehézségen kell keresztülmenniük.¹⁸ (*klésó 'dhikatarasz tésám*).

A harmadik szerkezeti egység első versében Ardzsuna olyan fogalmakra kérdez rá, melyek ismeretét Krisna tudásként definiálja (13.3); és amelyekről a védikus irodalom, különösen a Védánta-szútra beszél részletesen (13.5). *Véda* tudást jelent, *anta* pedig a tudás végét, konklúzióját. Ennek a szerkezeti egységnek a tanítása a Bhagavad-gítá véleménye szerint tehát a védikus írások legjava. A Gítá e harmadik részének utolsó utasítása így hangzik:

Add fel a vallás minden változatát, s hódolj meg egyedül Énelöttem!
Én megszabadítalak minden bűnös visszahatástól, ne félj! (18.66)

Ez tehát a Védánta, a Védák végső szava, ahogy arra két verssel előbb Krisna a *szarva guhjatamam* kifejezéssel ismét felhívja a figyelmet: „Hagyj fel valamennyi *dharma* követésével, legyen az a *karma*, a *gjána* vagy a misztikus *jógameditáció*; hagyj fel a politeizmus, a panteizmus és a monoteizmus minden más válfajának gyakorlásával, és egyszerűen keress menedéket Krisnánál a *saranágati*¹⁹ hat részének gyakorlásával!”

bemutatására, hogyan folytatódik ez a szolgálat az anyagi egzisztencia feladása után, Krisna egy burkolt célzást tesz (18.66) a lelki világbeli Vrindávana – az Ó, a könyvben többször is említett legfelsőbb hajléka – lakóira, akik ott örökké szeretettel szolgálják Őt.

¹⁸ Ne feledjük, hogy Ardzsuna egyik problémája a szenvedés volt. Vajon melyik folyamatot fogja választani? Azt, amely által újabb nehézségekkel kell szembenéznie, vagy azt, ami örömmel végezhető (*szu szukham*)?

¹⁹ A *saranágatit* a Hari-bhakti-vilásza így írja le:
ánukúljaszja szankalpah prátikúljaszja varádzsanam
raksisjátiti visvászó goptritvó varanam tathá
átma-niksépa-káranpajé sad-vidhá saranágatih

Itt emlékeznünk kell arra, hogy e vers nem csak a Gítá harmadik részét zárja le, hanem az egész könyvet. Ardzsuna oktatásának befejeztével Krisna összegzi és tömören elismétli tanításának lényegét. Lássuk most ezen összefoglaló verseket:

Íme, átadtam neked e még bizalmasabb tudást! Fontold meg jól, s aztán tégy úgy, ahogyan jónak látod! Mivel nagyon kedves barátom vagy, elmondom neked legfőbb utasításomat, minden tudás legbizalmasabb részét. Halld hát Tőlem, mert a javadat szolgálja! Gondolj mindig Rám, légy az Én hívem! Imádj Engem, és ajánld tiszteletedet Előttem, s így kétségtelenül el fogsz jutni Hozzám! Ezt megígérem neked, mert nagyon kedves barátom vagy. Add fel a vallás minden változatát, s hódolj meg egyedül Énelőttem! Én megszabadítalak minden bűnös visszahatástól, ne félj! (18.63–66)

Korábbi ígéretemhez hűen vessünk most egy pillantást a Gítá azon két versére, melyek a legtöbb azonos szót tartalmazzák:

Gondolj mindig Rám, légy a *bhaktám*, ajánld hódolatodat Nekem, és imádj Engem! Ha teljesen elmélyülsz Bennem, biztosan eljutsz Hozzám. (9.34)

Gondolj mindig Rám, légy az Én hívem! Imádj Engem, és ajánld tiszteletedet Előttem, s így kétségtelenül el fogsz jutni Hozzám! Ezt megígérem neked, mert nagyon kedves barátom vagy. (18.65)²⁰

Az első idézet a Bhagavad-gítá szívéből származik. Ez a kilencedik fejezet utolsó verse, a tizennyolc fejezetből álló mű szerkezeti középpontja. Ezt a verset ismétli meg Krisna majdnem teljesen szó szerint, amikor a tizennyolcadik fejezet végén összegzi tanítását.

„El kell fogadnunk azokat a dolgokat, melyek kedvezően befolyásolják az odaadó szolgálatot, el kell utasítanunk azokat, melyek kedvezőtlenek, meggyőződésünknek kell lennie, hogy Krisna meg fog védelmezni bennünket, oltalmazóknak illetve mesterünknek kell tekintenünk az Urat, teljesen meg kell hódolnunk, és alázkodni kell lennünk.”

²⁰ A szanszkritot lásd e fejezet harmadik alfejezetében.

A Gítá szerkezetére vetett e pillantással egyértelművé válik előttünk, hogy a mű konkrét, jól megfogalmazott mondanivalóval rendelkezik. E mondanivalót így összegezhethetjük: „Hódolj meg Krisna előtt a *bhakti-jóga* folyamatának végzésével!”

A saranágati

Ha a Bagavad-gítában olyan verset keresünk, amely az egész könyv tanításának lényegét elmondja, akkor a tizennyolcadik fejezetnél kell kinyitnunk a művet.

Add fel a vallás minden változatát, s hódolj meg egyedül Énelöttem!
Én megszabadítalak minden bűnös visszahatástól, ne félj! (18.66)

A *mám ékam saranam vradzsza* szavak arra utalnak, hogy az embernek teljes bizalommal, minden rossz társaságtól megválva, minden egyéb vallásos kötelességet félretéve, egyedül az Úr Krisnánál kell menedéket keresnie. A nagy vaisnava költő és tanító, Sríla Bhaktivinoda Thakura, Saranágati című versciklusában részletesen bemutatja e folyamatot. A kötet bevezető éneke így szól:

1–2) Az elesett lelkek iránt érzett szánalmában Srí Krisna Csaitanja örök társaival és isteni lakhelyével együtt alászállt e világba, hogy a saranágatit, a Mindenható Istenségnek való meghódolást tanítsa, és hogy ingyen ossza azt az eksztatikus istenszeretetet, amelyet egyébként nagyon nehéz elérni. Ez a saranágati az igaz hívők élete.

3–4) A saranágati ágai a következők: alázatosság, önátadás, annak elfogadása, hogy az Úr az egyedüli fenntartónk, az abba vetett hit, hogy Krisna minden körülmények között meg fog védelmezni, az Isten iránti tiszta odaadás elérését segítő cselekedetek végzése, és az ezzel ellentétes tettekről való lemondás.

5) Nanda Maharádzsa fiatal fia, Krisna, meghallgatja azok imáit, akik e hat ágból álló gyakorlat révén Nála keresnek menedéket.

6–7) Bhaktivinoda szalmaszálat helyez a fogai közé, leborul a két Goszvámi, Srí Rúpa és Srí Szanátana előtt, és kezeivel átöleli lótuszlábukat: „Én nagyon alacsony rendű ember vagyok, mégis,

kérlek tegyetek a legjobb emberré azáltal, hogy megtanítjátok nekem a saranágatit.”

Az alábbiakban részletesen megvizsgáljuk, mit mond a Bhagavad-gítá az Úr előtti meghódolás folyamatának hat ágáról.

Alázatosság

A Gítá a tizenharmadik fejezet elején Ardzsuna kérésére a transzcendentális tudás folyamatát elemzi. Ezen az úton az első két lépcsőfokként az alázatot és a gögtől való mentességet említi. Sríla Prabhupada a következőképpen magyarázza meg e szavak jelentését:

Az alázatosság azt jelenti, hogy az embernek nem szabad vágynia a mások tiszteletéből származó elégedettségre. Az anyagi életfelfogás hatására mindannyian nagyon szeretnénk elnyerni mások megbecsülését. De a tökéletes tudással rendelkező ember szemében, aki tudja, hogy nem azonos a testével, mindaz, ami a testre vonatkozik – tisztelet, szégyen stb. –, teljesen lényegtelen. Senki ne vágyjon ilyen megtévesztő anyagi dolgokra. Vannak emberek, akik azt szeretnék, hogy vallásosságukról legyenek híresek, s ezért néha a vallás elveinek ismerete nélkül egy olyan csoportnak lesznek a tagjai, amely valójában nem is tartja be a vallásos elveket, s így vallási vezetőknek adják ki magukat. Hogy valaki milyen fejlett szinten áll a lelki tudomány terén, azt az ezekben a versekben felsorolt tulajdonságok alapján lehet megállapítani. (13.8–12 magyarázat)

Az önfegyelmezett, elméjén uralkodni képes emberre ugyancsak jellemző, hogy nem tulajdonít fontosságot annak, hogy tisztelik-e vagy sem:

Az, aki legyőzte az elmét, elérte a Felsőlelket és a békét. Egy ilyen ember számára boldogság vagy szenvedés, meleg vagy hideg, tisztelet vagy gyalázat nem különböznek egymástól. (6.7)

Ugyanígy viszonyul a tisztelethez Krisna *bhaktája*, aki odaadása miatt nagyon kedves az Úrnak:

Aki egyformán bánik barátaival és ellenségeivel, aki tiszteletben és gyalázatban, hidegben és melegben, boldogságban és boldogtalanságban, hírnévben és szégyenben egyformán kiegyensúlyozott, kerüli a rossz társaságot, mindig csendes, mindennel elégedett, nem törődik semmilyen hajlékkal, szilárd a tudásban, s az odaadó szolgálatba merül, az nagyon kedves Nekem. (12.18–19)

A tizennegyedik fejezet huszonötödik verse az anyagi természet kötőerőin felülemelkedett ember jellemzői között is megemlíti a tisztelet iránti közömbösséget, a következő fejezetben pedig a Krisna transzcendentális hajlékára való felemelkedés feltételeként jelenik meg ugyanez. Sríla Prabhupada itt a következőket mondja:

Ez a vers nagyon szépen leírja a meghódolás folyamatát. Az első szükséges tulajdonság az, hogy az embert ne tévessze meg a büszkeség. A feltételekhez kötött lélek rendkívül felfuvalkodott, s magát hiszi az anyagi természet urának, ezért nagyon nehéz meghódolnia az Istenség Legfelsőbb Személyisége előtt. Az igazi tudás tanulmányozásával fel kell ismernünk, hogy nem mi vagyunk az anyagi természet urai; az Istenség Legfelsőbb Személyisége az Úr. A meghódolás folyamatát akkor kezdheti el az ember, ha megszabadult a büszkeségből fakadó illúziótól. Aki az anyagi világban mindig tiszteletre vágyik, az nem képes meghódolni a Legfelsőbb Személy előtt. Büszkeségét az illúzió okozza, mert ostobán azt hiszi, hogy ő a világ ura, pedig csupán egy rövid ideig marad itt: jön, aztán hamarosan távozik, közben pedig mindent bonyolulttá tesz, s állandóan bajban van. Az egész világot ez a felfogás tartja mozgásban. Az emberek úgy vélik, hogy ez a Föld bolygó az emberi társadalom tulajdona, s e hamis felfogás eredményeképpen felosztották területeit. Meg kell szabadulnunk attól a téves elgondolástól, hogy a világ az emberi társadalomé, és csak ezután válhatunk meg azoktól az illuzórikus kapcsolatoktól, melyeket a családi, a társadalmi és a nemzeti érzések hoznak létre. Ezek a hamis kapcsolatok kötöznek bennünket az anyagi világhoz. (15.5 magyarázat)

A fentiekkel szemben a gőgöt és a hamis tekintélyérzetet a Bhagavad-gítá tizenhatodik fejezete a démonok jellemzőjeként említi meg (16.10, 16.17).

A tizenhetedik fejezetből megtudhatjuk, hogy az az ember, aki vallásos gyakorlatai végzése közben mások tiszteletére vágyik, még az

anyagi szinten áll. Mivel Istent imádja, e vágyai beteljesülhetnek, de az a vezeklés, amelyet az ilyen vágyaktól indítatva végez valaki, csupán ideiglenes eredménnyel áldhatja meg a hívőt.

Az elmondottakból kiderül, hogy a meghódolás folyamatában milyen nagy jelentőséggel bír az alázatosság elsajátítása. A démonok, akiket a szenvedély befolyásol, nem rendelkeznek e tulajdonsággal, ezért még akkor sem képesek elérni a Legfelsőbb Urat, ha úgynevezett vallásos vezekléseket és áldozatokat végeznek. Velük ellentétben a transzcendentalistáknak – legyenek akár *gjáník*, *jógík* vagy *bhakták* – rendelkezniük kell e tulajdonsággal.

Önátadás

Az önátadással kapcsolatban használt szanszkrit kifejezés az *átma-nivédanam*. Ez Sríla Bhaktisiddhanta Sarasvati Thakura magyarázata értelmében azt jelenti, hogy mindent – testünket, elménket, értelmünket és minden egyebet, ami a birtokunkban van – átadunk Krisnának. Az alázatosság kapcsán idézett versekből megérthettük, hogy az anyagi javak birtoklása büszkévé teszi az embert, ezért Krisna először azt kéri Ardzsunától, hogy tetteit és tettei gyümölcseit egyaránt ajánlja fel Neki. A lemondás a tudás eredménye, ezért itt a transzcendentális tudás elsajátítását is előírja. Minél alázatosabb valaki, annál inkább alkalmas a transzcendentális tudás megértésére, és minél mélyebb megértéssel rendelkezik a transzcendentális témákról, annál kevésbé gondolja magát a vele kapcsolatban lévő dolgok birtokosának. Ezért az embernek ahelyett, hogy tettei gyümölcseit élvezné, azokkal az Urat kell elégedetté tennie. Az ilyen alázatos munkavégzés megtisztítja és felemeli a tudás szintjére, ahol megértheti, hogy minden az Úr tulajdona, így megszabadulhat minden önző vágytól.

Óh, Ardzsuna! Harcolj hát minden tettetted Nekem áldozva, teljes tudással Rólam, haszonra nem vágyva, semmit sem tekintve a tulajdonodnak, csüggedés nélkül! Akik kötelességeiket az Én utasításaim szerint teljesítik, és hűségesen, irigység nélkül követik ezt a tanítást, felszabadulnak a gyümölcstöze tettek rabságából. (3.30–31)

Ebből láthatjuk, hogy az ember már akkor is megszabadulhat a gyümölcsöző tettek rabságából, ha az Úr érdekében cselekszik. A negyedik fejezetben Srí Krisna további előrehaladásra biztatja Ardzsunát az önátadás útján:

Mindenkit aszerint jutalmazok meg, amilyen mértékben átadja magát Nekem. Óh, Prithá fia, mindenki, minden tekintetben az Én utamat járja! (4.11)

A következő fejezet azt is elmondja, hogy az a fukar személy, aki testével nem az Úr elégedettsége érdekében cselekszik, az anyagi világ rabja marad.

A rendíthetetlenül odaadó lélek tökéletes békét ér el, mert minden tette eredményét Nekem ajánlja fel. De aki nem él harmóniában Istennel, s munkája gyümölcseire sóvárog, azt megkötik tettei. (5.12)

Az anyagi energia, amelyet *durgának*, börtönnek is neveznek, leláncolja az élőlényt, ám azok, akik átadták magukat az Úrnak kiszabadulnak az alsóbbrendű természet fogságából.

Az anyagi természet három kötőerejéből álló isteni energiámat nagyon nehéz legyőzni. De akik átadták magukat Nekem, azok könnyen túllépnek rajta. (7.14)

Ezért, Ardzsuna, gondold mindig Rám Krisna-formámban, s ezzel egy időben hajtsd végre előírt kötelességed, s harcolj! Tetteid Nekem ajánlva, elméd és értelmed Rám függesztve kétségtelenül elérsz majd Engem. (8.7)

Óh, Kuntí fia, ajánld fel Nekem mindazt, amit cselekszel, eszel, felajánlasz vagy elajándékozol, valamennyi vezeklésseddel együtt! (9.27)

Krisna beszél tiszta *bhaktáiról*, akik mindenüket Neki adták, később pedig azt is elmondja, hogy aki az ő lábnyomaikat követi, nagyon gyorsan felszabadul.

Tiszta híveim gondolatai Bennem lakoznak, életüket teljesen az Én szolgálatomnak szentelték. Nagy örömet és elégedettséget éreznek ők, amikor felvilágosítják egymást, és Rólam beszélgetnek. (10.9)

Óh, Prithá fia! Gyorsan kimentem a születés és halál óceánjából azt, aki minden tettét Nekem felajánlva Engem imád, eltérés nélkül átadja magát Nekem, odaadó szolgálatban él, és elméjét Rám szögezve mindig Rajtam medítál. (12.6–7)

Annak elfogadása, hogy az Úr az egyedüli fenntartónk

Srila Bhaktivinoda Thakura így mutatja be a meghódolás ezen elemét:

Szívem mélyén mindig feleségem, gyermekeim, testem és rokonaim eltartásáért aggódtam.

Hogyan fogok pénzt keresni? Hogyan válok híressé? Hogyan házasítom meg és adom férjhez a gyermekeimet?

Most az önátadás segítségével megszabadultam minden aggodalomtól. Óh, Uram, Te biztosan gondoskodsz a saját háztartásod minden szükségletéről.

Mivel szolgáltnak tekintesz, biztosan eltartasz engem. Nagyon boldogan szolgálok lótuszlábaid.

Minden a Te akaratodból történik. Noha a megtévesztett lélek azt gondolja: „én cselekszem”, ez teljes ostobaság.

Mire képes a parányi lélek anélkül, hogy Te cselekednél? Az élőlény csupán vágyni képes a tettekre, és ha Te a Saját édes akaratodból nem teljesíted a vágját, ő egyedül semmit sem tehet.

Krisna a Bhagavad-gítában több helyen is megemlíti, hogyan biztosítja az élőlények fennmaradását:

A teremtés kezdetén a teremtmények Ura emberek és félistenek nemzedékeit bocsátotta előre Visnunak szánt áldozatokkal, aztán megáldotta őket, mondván: „Tegyen benneteket boldoggá e *jagja* [áldozat], mert ennek bemutatása megajándékoz benneteket mindennel, ami kívánatos a boldog élethez és a felszabaduláshoz!” (3.10)

Noha a materialista emberek a haszon reményében gyakran az anyagi világ különböző irányító istenségeit imádják és nekik mutatnak be áldozatokat, valójában a tőlük kapott javaknak is az Úr Krisna a forrása.

Felsőlélekként mindenki szívében ott lakozom. Amint valaki egy félistent kíván imádni, Én megszilárdítom hitét, hogy átadhassa magát annak az istenségnek. Ilyen hittel megáldva egy bizonyos félisten imádatára törekszik, s vágyai teljesülnek. Valójában azonban egyedül Én vagyok az, aki ezeket az áldásokat adja. (7.21–22)

A kilencedik fejezetből azt is megtudhatjuk (9.21), hogy a félistenek imádói, noha valamennyi mulandó élvezetre szert tehetnek, az ismétlődő születés és halál körforgásában további szenvedéseknek néznek elébe. Ezzel szemben azok, akik meghódolván Krisna előtt az Ő kegyére bízzák magukat, semmilyen szükségletükben nem szenvednek hiányt, és végül elérik az Úr legfelsőbb lakhelyét.

De akik kizárólagos odaadással mindig Engem imádnak, transzcendentális formámon meditálva, azoknak elhozom, amire szükségük van, s megőrzöm, amijük van. (9.22)

A félisteneket imádók a félistenek között fognak újraszületni, az ősatyák imádói az ősatyákhoz jutnak; akik a szellemeket és kísérteteket imádják, azok közéjük születnek, s akik Engem imádnak, azok Velem fognak élni. (9.25)

Ezért Krisna azt tanácsolja:

Minden cselekedetedben csak Énrám bíz magad, s dolgozz mindig az Én védelmem alatt! Ilyen odaadó szolgálatot végezve tudatod merüljön el teljesen Bennem! (18.57)

Hit abban, hogy Krisna minden körülmények között meg fog védelmezni

Az anyagi világ félelmetes hely, ahol minden lépésnél veszély leselkedik ránk. A modern társadalom dollármilliárdokat költ arra,

hogy sikeresen nézzon szembe az őt fenyegető veszélyek különféle fajtaival, az újságok mégis szüntelenül katasztrófákról, szenvedésekről, fájdalomról és halálról tudósítanak. Egy Krisnának meghódolt lélek tudja, hogy akit Krisna el akar pusztítani, azt senki sem védheti meg, ahogyan azt sem győzheti le senki, akit az Úr meg akar védelmezni. Ennél fogva nem aggódik túlságosan a saját biztonságáért. Végzi a számára az Úr által előírt kötelességeket, és teljesen Istenre bízta magát.

A második fejezetben Srí Krisna arról beszél, hogy aki tettei gyümölcseit neki ajánlja, azt megvédi attól, hogy az állati fajokba süllyedjen:

Ebben a törekvésben nincsen veszteség vagy hanyatlás, s ezen az úton már egy kis fejlődés is megvédi az embert a félelem legveszélyesebb fajtájától. (2.40)

Az ember számára az a legfélelmetesebb jövő, ha teste elhagyása után alacsonyabb rendű létformában kell megszületnie. Lelki azonosságuk felismerésére és az anyagi világ béklyóitól való megszabadulásra csak a fejlett intelligenciájú emberi lényeknek van lehetőségük, az alacsonyabb rendű fajok tagjai képtelenek erre. Az ilyen degradálódás a bűnös élet eredménye, amely nem veszi figyelembe a védikus szabályokat. Srí Krisna biztosítja Ardzsunát, hogy ha a Védák által számára előírt tetteinek eredményét Neki ajánlja, megvédi őt ettől a fenyegetéstől.

Ardzsuna ismerte a Védák tanításait, így megvolt a lehetősége a jámbor életre, de joggal kérdezheti valaki, hogy milyen sors vár a társadalomra, ha a vallásos tanítások feledésbe merülnek. Az Úr a következőket mondja:

Óh, Bharata leszármazottja! Bárhol legyen a vallás gyakorlása hanyatlóban, s kerüljön fölényes túlsúlyba a vallástalanság, alászállok Én Magam. A jámborok felszabadítása, a gonoszok megsemmisítése, valamint a vallás elveinek visszaállítása végett korszakról korszakra megjelenek Én. (4.7–8)

A szentírások tanításait követve az ember megszabadulhat minden bűntől és az anyagi energia illúziójának hatásától. Az ilyen felszabadult lelket az Úr belső energiája által védelmezi.

Óh, Prithá fia, a nagy lelkek, akik nincsenek illúzióban, az isteni természet védelme alatt állnak. Teljesen elmerülnek az odaadó szolgálatban, mert az Istenség Legfelsőbb Személyiségeként, eredetinek és kimeríthetetlennek ismernek Engem. (9.13)

Krisna még akkor is megvédi *bhaktáját*, ha az korábbi szokásaitól befolyásolva véletlenül egy rövid időre leesik a lelki színtről:

Még ha valaki a legszörnyűbb tettet követi is el, ha odaadó szolgálatot végez, szentnek kell tekinteni, mert eltökéltsége a helyes irányba vezeti. Hamarosan tisztességgé válik, és maradandó békét ér el. Óh, Kuntí fia, hirdesd bátran: az Én hívem nem vesz el soha! (9.30–31)

A védikus irodalom számos vallási rendszert leír, hogy az emberek minden fajtája megtalálja benne azt a folyamatot, amelyet követni képes. Ha valaki nem követi a számára előírt utat, akkor tettei bűnösnek minősülnek, és szenvednie kell. Annak azonban, aki közvetlenül az Úr Krisna odaadó szolgálatának útját járja, nem szükséges követnie semmilyen más, a Védák által leírt vallásos gyakorlatot. Ezért az Úr végső utasítása így hangzik:

Add fel a vallás minden változatát, s hódolj meg egyedül Énelöttem!
Én megszabadítalak minden bűnös visszahatástól, ne félj! (18.66)

Az Isten iránti tiszta odaadás elérését segítő tettek végzése

Az Úr Csaitanja Maháprabhu szerint a Srí Krisna iránti szeretet felébresztésének folyamatában az alábbi öt cselekedet a legfontosabb:

Keressük a *bhakták* társaságát, énekeljük az Úr szent nevét, hallgassuk a Srímad-Bhágavatamot, éljünk olyan szent helyen, mint Vrindávana vagy Mathurá, valamint látogassuk a feldíszített templomot és imádjuk az Úr templomi formáját hittel és tisztelettel! (*Csaitanja-csaritámrita* 2.22.128)

A vers először azt ajánlja, hogy fogadjuk el a *bhakták* társaságának menedékét. Ha valaki elég szerencsés ahhoz, hogy megkapja egy tiszta *bhakta* kegyét, elindulhat az Isten iránti odaadás útján. Srí Krisna tiszta hívétől hallva az ember megértheti azonosságát és kötelességeit, valamint azt, hogyan használhatja ki legjobban az emberi test biztosította áldásokat. Az Úr ezért azt az utasítást adja Ardzsunának:

Fordulj egy lelki tanítómesterhez, úgy próbáld megismerni az igazságot! Tudakozódj tőle alázatosan és szolgálj őt! Az önmegvalósult lelkek képesek tudásban részesíteni téged, mert ők már látták az igazságot. (4.34)

A vaisnavák társasága a tökéletesség szintjén is vonzó. A *bhaktákat* transzcendentális boldogság tölti el, miközben Srí Krisna kedvteléseiről beszélgetnek egymással.

Tiszta híveim gondolatai Bennem lakoznak, életüket teljesen az Én szolgálatomnak szentelték. Nagy örömet és elégedettséget éreznek ők, amikor felvilágosítják egymást, és Rólam beszélgetnek. (10.9)

Az Úr által fentebb említett másik folyamat a *náma kírtana*, a szent nevek éneklése. Amikor a szent neveket halkán, lassan énekeljük, azt *dzsapának* hívják, amikor pedig ugyanezt hangosan tesszük, annak *kírtana* a neve. Srí Krisna mindkettőről beszél a Gítában. A *szatatam kírtajanto mám* kezdetű versben azt mondja, hogy az illúziótól megszabadult nagy lelkek örökké Őt dicsőítik a szent nevek éneklésének folyamatával.

Ezek a nagy lelkek állandóan az Én dicsőségem zengik, nagy elszántsággal igyekeznek, s leborulva Előttem szüntelenül odaadóan imádnak Engem. (9.14)

A szent név éneklésének másik formájáról a tizedik fejezetben beszél, az áldozatok között a legfelsőbbként említve azt (10.25). A Védák néha állatáldozatokat is ajánlanak, de a szent nevek éneklése mentes az erőszaktól. Ez az áldozat a legegyszerűbb, ugyanakkor a legtisztább is.

Az odaadó élet egy másik nagyon fontos eleme a szentírások hallgatása. A hetedik fejezetben Srí Krisna azt mondja:

Halld most, óh, Prithá fia, hogyan ismerhetsz meg Engem teljesen, kétségektől mentesen, ha tudatodat Bennem elmerítve, elmédet Rám szögezve gyakorlod a jógát! (7.1)

Srila Prabhupada így ír e vers magyarázatában:

Az embernek a hatodik fejezet utolsó versének utasítása értelmében el kell kezdenie a *jóga* gyakorlását. Az elme összpontosítása Krisnán, a Legfelsőbbön az előírt odaadó szolgálat kilenc formáját végezve válik lehetségessé. Ezek közül a *sravanam* az első és legfontosabb. Ezért mondja az Úr Ardzsunának: *tacs cshrinu*, azaz „halld Tőlem!”. Senki sem lehet hitelesebb szaktekintély, mint Krisna, ezért Őt hallgatva kapja meg az ember a legjobb lehetőséget arra, hogy tökéletesen Krisna-tudatossá váljon.

Az Úr a hallás folyamatát később is a felszabadulás eszközeként dicsőíti:

Azután vannak olyanok is, akik másoktól hallottak a Legfelsőbb Személyről, s bár nem jártasak a lelki tudásban, imádni kezdik Őt. Mivel hajlanak arra, hogy a hiteles forrásokra hallgassanak, ők is túljutnak a születés és halál birodalmán. (13.26)

A Srímad-Bhágavatamot *brahma-szammitamként*, a Védák lényegeként ismerik, a Gítá ötödik fejezetének huszadik verse pedig a transzcendentális szintet elért személyt *brahma-vitként*, Isten tudománya ismerőjeként említi. Srila Prabhupada a következőket írja a Srímad-Bhágavatamhoz fűzött kommentárjában:

A Srímad-Bhágavatam a Legfelsőbb Személy transzcendentális nevén, formáján, tulajdonságain, kedvtelésein, környezetén és sokféleségén alapszik, és az Istenség Személyiségének inkarnációja, Srila Vjaszadéva beszéli el. Az Úr tiszta *bhaktáival* együtt kedvteléseit végzi, ezért e nagyszerű műben megtörtént eseményekről olvashatunk, melyek Krisnával kapcsolatosak. *Brahma-szammitamnak* is nevezik, mert az Úr Krisnát képviseli hang formájában – akárcsak a *Bhagavad-gítá*. A *Bhagavad-gítá* az Úr hang-inkarnációja, mert a Legfelsőbb Úr beszéli el, a Srímad-Bhágavatam pedig az Úr hang-képviselte, mert az Úr inkarnációja mondja el az Úr cselekedeteiről. Ahogyan a könyv elején

elmondtuk, ez a könyv a védikus kívánságteljesítő fa lényege, valamint a *brahma-szútrák*, a Brahmanról szóló legmagasabb szintű filozófiai tézis természetes magyarázata. (Srímad-Bhágavatam 2.1.8 magyarázat)

Srí Krisna a *rahaszi szthitah* (6.10), *vivikta-désa-szévitvam* (13.11) és *vivikta-szévi* (18.52) kifejezések használatával erősíti meg, hogy a lelki fejlődés érdekében az embernek olyan helyen kell élnie, ahol elméjének békéje biztosított. Amikor a Legfelsőbb Úr megjelenik a földön, örök társai és transzcendentális hajléka egyaránt Vele tartanak. Mathurá, Vrindávana, Navadvípa, Purí vagy Ajódhjá az Úr transzcendentális lakhelyének földi megnyilvánulásai. E helyeket Vaikunthának is nevezik, ami azt jelenti: aggodalmaktól mentes. Akik itt élnek, nem csak az anyagi élet aggodalmaitól szabadulnak meg, hanem a legkiemelkedőbb szent helyek által biztosított [*sucsau désé* (6.11–12)] lelki áldást is elnyerik. A tizenharmadik fejezet hatvanhatodik versében a „*mám ékam saranam vradzsza*” szavak használatával Srí Krisna burkoltan saját lakhelyére, Vrindávana dhámára utal.

Az odaadó szolgálat ötödik kiemelt pontja a templomi imádat. A Bhagavad-gítá kilencedik fejezetében az Úr Krisna azt mondja:

Ha valaki szeretettel és odaadással áldoz Nekem egy levelet, egy virágot, egy gyümölcsöt vagy egy kevés vizet, Én elfogadom azt. (9.26)

Ez a vers felsorolja az imádat legfontosabb kellékeit. Sríla Prabhupada a Csaitanja-csaritámrita egyik versének magyarázatában így ír:

Az odaadó szolgálaton keresztül az ember könnyen örömet szerezhet az Úr Krisnának a *tulaszi* növény egy levelével és egy kis vízzel. Ahogy az Úr elmondja a *Bhagavad-gítában* (9.26), egy levél, egy virág, egy gyümölcs vagy egy kis víz (*patram puspam phalam tójam*) nagyon nagy örömet okoz Neki, ha odaadással és szeretettel ajánlják fel. Mindig, minden *bhaktájától* elfogad bármilyen szolgálatot. Még a legszegényebb *bhakta* is – éljen a világ bármely részén – szert tud tenni egy kis virágra, gyümölcsre vagy levélre és egy kis vízre, és ha ezeket – különösen a *tulaszi* leveleket és a Gangesz-vizet – odaadással ajánlja fel Krisnának, az Úr nagyon elégedett. (1.3.107)

Lemondás az Isten iránti tiszta odaadás elérését akadályozó tettek végzéséről

A Srí Krisna előtti meghódolás e pontját a tizennyolcadik fejezet hatvanhatodik verse a *szarva dharmán paritjadzsja* „add fel a vallás minden változatát” szavakkal hangsúlyozza. Sríla Prabhupada így ír a magyarázatban:

Az Úr beszélt a tudás és a vallásos folyamatok különféle fajtáiról: a Legfelsőbb Brahmanról, a Felsőlélekről, a társadalom különféle osztályairól és rendjeiről, a lemondott életrendről, a ragaszkodásoktól való mentességről, az érzékek és az elme szabályozásáról, a meditációról szóló tudásról és megannyi másról. A vallás számtalan formáját is leírta, ám most a *Bhagavad-gítát* összefoglalva azt tanácsolja Ardzsunának, hogy mondjon le mindazokról a folyamatokról, amelyekről eddig beszélt, és csupán hódoljon meg Neki. [...] Az odaadás folyamata szerint az embernek csak azokat a vallásos elveket szabad elfogadnia, melyek végül az Úr odaadó szolgálatához vezetnek. Végezheti valaki a társadalmi helyzete szerinti kötelességét, ha azonban ezzel nem jut el a Krisna-tudatig, akkor minden tette hiábavaló volt. Mindent el kell kerülnünk, ami nem segít bennünket a Krisna-tudat tökéletes szintjének elérésében. Az embernek bíznia kell abban, hogy Krisna minden megpróbáltatástól megóvja. Nem kell aggódnia teste és lelke együtt tartása miatt, mert Krisna gondoskodni fog róla. Sohasem szabad azt hinnie, hogy tud magán segíteni, inkább ismerje el, hogy Krisna a fejlődése egyetlen alapja. Amint komolyan, teljes Krisna-tudatban az Úr odaadó szolgálatához lát, azonnal megszabadul az anyagi természet minden szennyeződésétől. Sokféle vallás és tisztító folyamat létezik, mint például a tudás művelése, a meditáció, a misztikus *jóga*-rendszer stb., de aki meghódolt Krisna előtt, annak nem kell ezeket végigjárnia. Ha egyszerűen csak meghódol Krisnának, megmenekül attól, hogy idejét fölöslegesen elvesztesse.

Bhakti-jóga a mindennapokban

Az első fejezetben a Bhagavad-gítá szerkezeti felépítését megvizsgálva megállapítottuk, hogy Ardzsuna problémájára – melyet Srí Krisna a szív gyengeségének nevez – a Gítá a *bhakti-jóga* gyakorlását javasolja megoldásként. A tiszta *bhakti-jóga* útja magában

foglal egy hat részből álló, *saranágatinak* nevezett folyamatot. Könyvünk második fejezetében arra kerestünk példákat, hogyan jelenik meg a *saranágati* hat eleme a Bhagavad-gítá lapjain. Ebben a fejezetben arról ejtünk néhány szót, hogy mit kell tennie ma, 2004-ben annak, akit érdekel a *bhakti-jóga* folyamata, és több hasznot remél a Gítá tanulmányozásából, mint amit pusztán a világirodalom egy klasszikusának élvezete, vagy egy letűnt kor filozófiai rendszerének megismerése nyújthat.

A *bhakti* szó „odaadás”-t, a *jóga* kifejezés pedig „összekapcsolódás”-t jelent. A *bhakti-jóga* nem más, mint a lélek és Isten közötti szeretetteljes kapcsolat helyreállítása. Az előző fejezetben már leírtuk a *bhakti-jóga* öt legfontosabb gyakorlatát és azt, hogyan jelennek meg ezek a Gítában. Most nézzük meg, miként gyakorolhatjuk ezeket a mindennapi életben.

Az első a *bhakták* (az odaadó hívők) társaságának felkutatása. Ahogyan nem válhat valakiből orvos vagy pedagógus pusztán egy pár könyv tanulmányozásával, az odaadó szolgálat elemeit is megfelelő tapasztalattal rendelkező emberek társaságában kell elsajátítanunk. Ha valaki olyanok társaságát keresi, akik az övével azonos foglalkozást űznek, az elősegíti a munkában való fejlődését, ezért az emberek különféle társaságokat és klubokat hoznak létre. Ő Isteni Kegyelme Sríla Prabhupada 1966-ban megalapította a Krisna-tudat Nemzetközi Szervezetét (ISKCON), hogy e társasághoz kapcsolódva a nyugaton élők is elsajátíthassák a *bhakti-jóga* gyakorlatrendszerét. A szervezet magyarországi ága Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége néven 1989 óta hivatalosan bejegyzett felekezet. Az egyház fő központja, a krisna-völgyi kulturális központ és biogazdaság Somogyvámoson található. Emellett számos más központ is működik az ország különböző városaiban. Azoknak, akik komolyan szeretnének elmélyülni a Bhagavad-gítá és más védikus írások tanulmányozásában, a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola előadásainak látogatását javaslom. Az egyház központjairól és rendezvényeiről a www.krisna.hu internetes oldalon találnak bővebb tájékoztatást az érdeklődők.

Az odaadó szolgálat másik fő eleme a *náma kirtana*, Isten szent neveinek éneklése. A különböző jóga-folyamatok a meditáció különféle fajtáit ajánlják, a meditáció tárgya azonban mindig az Abszolút Igazság kell hogy legyen, mivel a *jóga* szó jelentése:

„összekapcsolódás a legfelsőbbel”. Azt a meditációt, amelynek a tárgya nem Isten, nem lehet jóga-meditációnak nevezni. Jóga-meditációnak hívhatjuk azt, amikor egy pohár víz elfogyasztása közben az ember Krisna szavaira emlékszik: „Én vagyok a víz íze” (7.8), vagy amikor a Himalája távoli barlangjában ülve a szívében megjelenő Visnura rögzíti elméjét. Jelen korunkban azonban a védikus írások leginkább Isten szent neveinek folytonos ismétlését ajánlják, mint a mindenki által könnyen végezhető és legnagyobb hatású meditációs formát. Ezt *mantra*-meditációnak hívják. A Védákban számos, Isten neveit magukban foglaló himnusz található, amelyek között kiemelkedő fontosságú a jólismert Haré Krisna, Haré Krisna, Krisna Krisna, Haré Haré, Haré Ráma, Haré Ráma, Ráma Ráma, Haré Haré *mantra*, amelyet fontossága miatt *mahá mantrának*, „nagy mantrának” is neveznek. Azok, akik a Krisna-tudatú hívők közösségének tagjaként lelki avatásban részesültek, egy száznyolc szemből álló imaláncon gyakorolják a *mantra*-meditáció *dzspának* nevezett egyéni formáját. Egy körnek nevezik azt, amikor valaki a százkilencedik, központi szemtől elindulva a lánc minden egyes gyöngyén elmondja a Haré Krisna *mantrát*, egészen addig, amíg visszaérkezik a központi szemhez, amelyet nem érint meg. Az avatást kapottak fogadalmat tesznek, hogy naponta legalább tizenhat ilyen körön keresztül éneklük a Haré Krisnát. A *mantra*-meditáció együttes formáját *kírtanának* hívják. Ebben a közösség egy tagja előéneklie a *mantrát*, a többiek pedig ugyanazt a dallamot ismételve felelnek rá. Ez a meditáció különösen nagy erejű és élvezetes formája.

A *bhakti-jóga* öt legfontosabb eleme közül a harmadik a Bhagavad-gítához és a Srímad-Bhágavatamhoz hasonló védikus írások olvasása, vagy a róluk szóló előadások hallgatása. Itt e könyvek olyan kiadásaira gondolok, amelyek azok eredeti üzenetének átadását tartják szem előtt, és nem azokra, amelyek pusztán hindu vallási, vagy filozófiai klasszikusként tekintenek rájuk. A Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége számos kiadványt megjelentetett a témában, amelyek közül a *Bhagavad-gítá úgy, ahogy van*, a *Srímad-Bhágavatam*, a *Krisna*, az *Istenség Legfelsőbb Személyisége*, és a *Srí Csaitanja-csaritámrita* a legfontosabbak. Ezek a könyvek beszerezhetők a közösség központjaiban.

Azoknak, akiknek nincs lehetőségük arra, hogy azokon a szent helyeken éljenek, ahol Srí Krisna a kedvteléseit végezte, azt tanácsolják, hogy ha tehetik, legalább egyszer az életükben látogassák meg e helyeket. Amikor az Úr e világban megjelenik, társai és transzcendentális hajléka egyaránt vele tartanak. Így van ez akkor is, amikor a templomokban imádott formájában nyilvánul meg, ezért az a templom, ahol az előírások megfelelő betartásával odaadóan szolgálják az Úr formáját, egyenértékű Isten transzcendentális hajlékával. Krisna örökké tiszta hívei szívében lakozik, és mindig megjelenik ott, ahol valaki az Ő szeretetteljes odaadó szolgálatát végzi. Ez az odaadó atmoszféra az, ami miatt az Úr megjelenésének helyszínei különlegesen áldásos hatással bírnak. Akinek nincs arra lehetősége, hogy ellátogasson a Krisna-tudatos közösség indiai központjaiba, az keresse fel az egyik magyarországi templomot, ahol együtt énekelheti a hívekkel a Haré Krisna *mantrát*. Ahogy a vaisnava költő mondja: „Az Úr Hari örökké ott lakik, ahol tiszta hívei nagy odaadással szent neveit éneklük” (Kévalástaka 5).

Végül az ötödik kiemelt pont az Úr templomi formájának imádata. Sríla Prabhupada így ír erről:

A védikus irodalom tanúsága szerint az imádat kétféle lehet: *szaguna*, amikor a Legfelsőbbet mint személyes tulajdonságokkal rendelkezőt imádjuk, valamint *nirguna*, amikor az imádat a Legfelsőbb személytelen, tulajdonságok nélküli aspektusára irányul. A templomi *múrti*-imádat *szaguna*, mert az Urat ott anyagi tulajdonságok képviselik. Az Úr formája ennek ellenére nem anyagi, noha olyan anyagi tulajdonságok képviselik, mint például a kő, a fa vagy az olajfesték. Ez a Legfelsőbb Úr abszolút természete.

Ezt a következő példával illusztrálhatnánk: ha leveleinket az utcákon található postaládába dobjuk, akkor minden különösebb akadály nélkül célba érnek. Azzal viszont semmire sem megyünk, ha a küldeményeket egy régi dobozba, egy utánzat ládába vagy a postahivatal által nem hitelesített ládába helyezzük. Ehhez hasonlóan Istennek is van egy hiteles képviselője a *múrti* formájában, s ez az *arcsá-vighra*, a Legfelsőbb Úr inkarnációja. Isten ezen keresztül elfogadja az ember szolgálatát. Az Úr mindenható, ezért az *arcsá-vighra* inkarnációján keresztül képes elfogadni a *bhakta* szolgálatát, hogy ezzel is megkönnyítse az emberek dolgát, akiknek léte feltételekhez kötött. (12.5 magyarázat)

A templomi *múrtit* az ember imádkozhatja a Haré Krisna *mantra* éneklésével, egy-egy gyümölcs, virág vagy füstölő felajánlásával, vagy azzal, ha a munkája által megkeresett pénzt az Úr szolgálatába állítja. Ennek az imádatnak szigorú előírásai vannak, és az előbb leírtakat kivéve közvetlenül csak az végezheti, aki a Krisna-tudatú közösségen belül *bráhmana*-avatást kapott, azonban egyszerű formájában bárki gyakorolhatja otthon is. Mindenkinek lehet egy képe Krisnáról, amelyet virágokkal díszíthet, füstölőt gyújthat előtte és énekelheti a Haré Krisnát.

A *bhakti-jóga* folyamatához hozzátartozik a táplálkozás jógája is. Az ember tudatát nagyban befolyásolja az, amit elfogyaszt. Mindenki tapasztalhatja, hogy a szervezetbe bejuttatott anyagok – például az alkohol – milyen jelentős hatással lehetnek tudatára. A Bhagavad-gítá így ír az ételek különféle fajtáiról:

A jószág minőségében élők olyan ételeket kedvelnek, amelyek meghosszabbítják az életet, megtisztítják az ember létét, erőt, egészséget, boldogságot és elégedettséget adnak. Az ilyen ételek lédúsak, zsírosak, táplálóak, és örömmel töltik el a szívet. A túlságosan keserű, túl savanyú, sós, erős, csípős, száraz és égető ételt a szenvedély kötőerejében élők kedvelik. Az ilyen ételek boldogtalanságot, szenvedést és betegséget okoznak. A sötétség kötőerejében lévők az olyan ételeket szeretik, amit a fogyasztás előtt több mint három órával főztek, ami ízetlen, romlott és rothadó, valamint maradékokból és tisztátalan alapanyagokból készült. (17.8–10)

Srīla Prabhupada így ír az e versekhez fűzött magyarázatában:

Az étel feladata az élet meghosszabbítása, az elme tisztítása és a fizikai erő növelése. Ez az étel egyetlen szerepe. A kiváló szaktekintélyek a múltban kiválasztották azokat az ételeket, amelyek a legjobban elősegítik az egészség megőrzését és a hosszú életet. Ide sorolhatók a tejtermékek, a cukor, a rizs, a gabona, a gyümölcsök és a zöldségfélék. A jószág kötőerejében élők nagyon kedvelik az ilyen táplálékot. Egyes ételek, például a sült kukorica és a melasz önmagukban nem ízletesek, mégis finomak lehetnek, ha tejjel vagy más étellel együtt fogyasztjuk őket. Ekkor a jószág minőségébe tartoznak. Ezek az élelmiszerek tiszta természetűek; egészen mások, mint az olyan szennyezett dolgok, mint a hús és az alkohol. A nyolcadik versben említett zsíros ételnek semmi köze sincs az állatok mészárlásából származó zsiradékhoz. Az állati

zsiradékot megkaphatjuk a legcsodálatosabb étel, a tej formájában is. A tej, a vaj, a sajt és a többi tejtermék úgy ad állati zsírt, hogy nem szükséges hozzá ártatlan teremtményeket elpusztítani. Csakis a barbár mentalitás vezethet efféle mészárláshoz. A szükséges állati zsiradék beszerzésének civilizált formája a tej fogyasztása. Az állatok mészárlása az emberi szint alatt álló fajokra jellemző. A felesborsó, a *dál*, a barnaliszt és a hasonló élelmiszerek a szükséges fehérjemennyiségről is gondoskodnak.

A szenvedély kötőerejében lévő keserű, túl sós, túlságosan fűszeres vagy túl sok erős paprikát tartalmazó ételek a gyomorban lévő nyálkát csökkentve fájdalmat okoznak, s betegségekhez vezetnek. A tudatlanság vagy sötétség kötőerejébe tartozó ételekre főként az jellemző, hogy nem frissek. Minden olyan étel, amit az elfogyasztás előtt három óránál régebben főztek (kivéve a *praszádamot*, vagyis az Úrnak felajánlott ételt) a sötétség kötőerejéhez tartozik. Az ilyen étel rothadó, ezért rossz szagot is áraszt, ami a tudatlanságban lévőket gyakran vonzza, ám a jóságban élő emberekben undort kelt.

Csak olyan étel maradékait szabad fogyasztani, amit előzőleg felajánlottak a Legfelsőbb Úrnak.

Amint az a fentiekből kiderül, a *bhakti-jógik* csak olyan ételt fogyasztanak el, amelyet a templomi imádat során, vagy az otthoni oltárkép előtt ülve felajánlottak az Úrnak. Srí Krisna elfogadja a Neki felajánlott gyümölcsöket, zöldség- és gabonaféléket, valamint a tejtermékeket. Más ételek fogyasztása nemcsak egészségtelen, de az ember tudatát is beszennyezi.

Ez tehát a Bhagavad-gítá által javasolt *bhakti-jóga* gyakorlatainak rövid összefoglalása. A témáról sokkötetnyi könyv született már, s akit mélyebben érdekel, annak azt javaslom, hogy Ő Isteni Kegyelme A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada, A Bhagavad-gítá úgy, ahogy van című könyvét vegye először kézbe.

Felhasznált irodalom:

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada: A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van, 2003, Bhaktivedanta Book Trust.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada: ¼r' Caitanya-caritāmṛta, 1996, BBT.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada: ¼r'mad-Bhāgavatam Második ének, 1992, BBT.

Bhaktivinoda Thākura: ¼araṅgati, 1996, Védikus Kultúráért Alapítvány.

Sivarama Swami: A Bhaktivedanta-magyarázatok: A Bhagavad-gītā tökéletes értelmezése, 1999, Bhaktivedanta Kulturális és Tudományos Intézet, Budapest.